

Лоб І.
*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права ЗУНУ
Ментух Н.Ф.*

ПРАВОВА ПРИРОДА АГЕНТСЬКОГО ДОГОВОРУ

Радикальне реформування суспільства та економічні перетворення, що відбуваються в Україні за останні десятиліття, суттєво вплинули на обсяги та сфери застосування послуг професійних посередників загалом та комерційних агентів зокрема, що, в свою чергу, вимагає належного правового регулювання їх діяльності.

Агентський договір (як вид господарського) є юридичним фактом, тобто спільним актом (діянням) комерційного агента та принципала, спрямованим на досягнення певних правових наслідків. Справедливість визначення агентського договору як юридичного факту підтверджується ст. 296 ГК України[1], згідно з якою однією з підстав виникнення агентських відносин є юридичний факт укладення агентського договору. Отже, агентський договір належить до юридичних фактів (двосторонніх юридичних актів), на підставі яких виникають взаємні зобов'язання принципала та комерційного агента.

Як зазначається в зарубіжній літературі, що агентські угоди зазвичай дають загальні вказівки щодо проекту, який має бути завершений, або щодо взаємин взагалі[2].

В свою чергу зміст агентського договору становить сукупність його умов, які є підставою виникнення двостороннього агентського зобов'язання. Отже, агентський договір є передусім підставою виникнення прав та обов'язків сторін, що становлять зміст агентського зобов'язання.

Агентський договір, крім загальних ознак, має ряд специфічних (видових) ознак, які дозволяють вирізнити його в окремий вид господарських договорів: 1) предмет; 2) зміст (права та обов'язки сторін); 3) характер дій агента; 4) обов'язкова письмова форма.

На практиці агентськими договорами врегульовується широкий спектр відносин, починаючи від торговельної і завершуючи представницькими та/або посередницькими відносинами в окремих видах професійної діяльності (ріелторської, біржової, дилерської тощо) [3, с. 90].

Зауважимо, що агентським договором регулюються відносини, які виникають в результаті здійснення підприємницької діяльності (ч. 1 ст. 295 ГК України), що свідчить про комерційну (підприємницьку) спрямованість договору, яка розкривається через мету агентської діяльності та агентських відносин. Метою вступу сторін в агентські

відносини, перш за все, є отримання прибутку. Для принципала ця мета досягається завдяки посередницькій діяльності агента, результатом якої є збільшення обсягів продажу товарів чи послуг, освоєння нових ринків збуту, розширення переліку послуг, що надаються, для агента – через відплатний характер його послуг [4, с. 18].

Отже, тільки сукупність кваліфікаційних ознак (суб'єктний склад, мета, сфера застосування, зміст, предмет та форма договору), може визначати відносини, що склалися між сторонами договору, як господарсько-договірні агентські відносини.

За розподілом обов'язків між сторонами агентський договір є двостороннім, оскільки правами та обов'язками наділені обидві сторони договору (ч. 3 ст. 626 ЦК України) [5]. Очевидно, що права і обов'язки сторін у агентських договорах завжди взаємопов'язані між собою і є зустрічними: те, що для однієї сторони є обов'язком, складає зміст права вимоги контрагента. Такий принцип виявляється у тому, що одна сторона не зможе реалізувати своє право, доки інша не виконає свій обов'язок.

За ознакою наявності зустрічного задоволення агентський договір є відплатним. Відплатність в агентському договорі виражається у наданні агентом посередницьких послуг принципалу та у зустрічній відплаті грошовими коштами. Норма щодо відплатності агентського договору є імперативною, тобто такою, що чітко визначена в законі, є обов'язковою до виконання і не може змінюватись за домовленістю сторін (ст. 301 ГК України).

За ознакою моменту укладення агентський договір є консенсуальним. Поняття консенсуального договору було відомо ще з часів римського права. Варто зазначити, що у сучасній юридичній науці договір, моментом укладення якого є досягнення згоди сторін за всіма істотними умовами, вважається консенсуальним.

Для визнання агентського договору укладеним достатньо згоди сторін, не вимагаючи виконання додаткових умов (передання майна або вчинення іншої дії). Права і обов'язки сторін агентського договору виникають у момент досягнення ними згоди щодо всіх істотних умов, при цьому момент виникнення агентського договору не збігається з часом його виконання. Тобто, агентський договір може бути лише консенсуальним.

За підставою виникнення договірних зобов'язань та можливістю сторін визначати умови агентський договір є регульованим та корегованим, оскільки укладається шляхом вільного волевиявлення учасників правовідносин, на відміну від планових договорів. За ознакою взаємного становища сторін агентський договір є горизонтальним та регулює відносини рівноправних суб'єктів, тоді, як вертикальні укладаються між нерівноправними (державний контракт). За способом оферти і визначення змісту вирізняють договори на основі вільного волевиявлення, примірні та типові договори. Зазвичай агентські договори укладаються на основі вільного волевиявлення, однак в

окремих сферах господарювання можуть мати ознаку договору приєднання. Так, агентські договори приєднання можуть застосовуватись суб'єктами господарювання у туристичній сфері, страхуванні, перевезеннях та інших сферах, у яких умови договору повторюються неодноразово. У таких випадках умови агентського договору встановлюються однією із сторін, а інша сторона приєднується до запропонованого договору в цілому (ч. 1 ст. 634 ЦК України).

Господарські договори, як вид дво- чи багатостороннього правочину (ч. 2 ст. 202 ГК України), залежно від значення підстав правочину для його дійсності, поділяють на абстрактні та казуальні [6, с. 346]. Абстрактними правочинами є ті договори, які мають юридичну силу, якщо їх дійсність не залежить від мети їх укладення, а підстава укладення взагалі відсутня, або не є обов'язковою (наприклад, видача векселя, надання банківської гарантії). Агентський договір є казуальним, оскільки у ньому безпосередньо визначена підстава його укладення, обумовлена метою досягти конкретного правового результату, а саме надати та отримати посередницькі послуги. Правочини можуть бути умовними (виникнення праввідносин залежить від настання чи ненастання визначених сторонами обставин комерційного, природного чи іншого характеру) та безумовними. Агентські договори, як правило, є безумовними однак можуть укладатись і з відкладальною умовою, настання якої призведе до набуття договором чинності.

Варто зазначити, що за характером відносин між його сторонами у науковій літературі виділяють звичайні договори та групу договорів, які ґрунтуються на довірі сторін – довірчі або фідучіарні договори.

Оскільки агент може набувати право змінювати юридичний стан принципала, то на нього накладається комплекс спеціальних (фідучіарних) обов'язків.

М.І.Брагінський та В.В. Вітрянський вважають, що достатньою підставою для віднесення агентського договору до фідучіарних угод є породжувані агентським договором як очевидні, так і приховані від третіх осіб наслідки, сприятливі для принципала [7, с. 480-481]. Дійсно, дії агента часто призводять до наслідків, які прямо не передбачені (або які неможливо передбачити) в договорі, але можуть відповідати інтересам принципала. Такими прихованими наслідками можна вважати розширення ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності товарів чи послуг принципала або створення позитивного іміджу серед споживачів завдяки діяльності агента. Досягнення зазначених цілей потребує розкриття перед агентом довгострокових планів, що вимагає особливого рівня довіри до останнього з боку принципала.

Отже, агентський договір в господарському законодавстві України є фідучіарним договором, оскільки регулює відносини, засновані на високому ступені довіри сторін одна до одної, у яких агенту надаються повноваження діяти належним чином в інтересах принципала, не зловживаючи довірою останнього.

В Україні, як і в більшості країн з ринковою економікою, агентський договір належить до поіменованих. Агентський договір є поіменованим, оскільки його модель передбачена та закріплена законодавчо. Вважається, що при укладенні поіменованих договорів не існує потреби детально визначати зміст договору, оскільки сторони мають дійти згоди за істотними умовами договору, а решта міститься у диспозитивних нормах нормативно-правового акту, що регулює даний вид договору, зокрема у ГК або КТМ України [8, с. 292].

Таким чином, предметом агентського договору можуть виступати або безпосередньо дії агента, або дії агента та конкретний результат, до якого вони мають призвести.

Агентський договір виступає єдиним регулятором суспільних відносин, що породжуються ним. Це означає, що тільки сторони визначають зміст договору і суд чи інший орган, який розглядає спори, що виникають внаслідок порушення такого договору, може і зобов'язаний вирішити їх з посиланням виключно на умови договору [9, с. 30-31].

Агентський договір – це самостійний договір, який має свій специфічний предмет регулювання, що в свою чергу відрізняє його від інших суміжних договорів, таких як договору комісії чи договору доручення. Агентські договори вигідно укладати для залучення покупців або ж при пошуку постачальників [10].

Таким чином, агентський договір – це укладений у письмовій формі господарський договір, за яким одна сторона (агент) бере на себе зобов'язання здійснювати за дорученням іншої сторони (принципала) протягом встановленого строку і на певній території за обумовлену винагороду юридичні та/або фактичні дії, надавати послуги в укладенні угод чи сприяти їх укладенню від імені, за рахунок, під контролем і в інтересах іншої сторони (принципала).

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
2. Jose Rivera What Is an Agency Agreement?. 2018. URL.: <https://www.legalmatch.com/law-library/article/what-is-an-agency-agreement.html>
3. Місяць А.П. Правова природа агентського договору. Університетські наукові записки. 2017. №63. С. 87-94.
4. Круглова М. Возмездность как существенный элемент агентского соглашения. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 8. С. 18-21.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461.

6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. 2-ге вид., перероб і доп. К. : Юрінком Інтер, 2006. Т.ІІ. 1088 с.
7. Брагинский М. И., Витрянский В.В. Договорное право. Кн. 3 : Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Изд. исправл. и дополн. М. : Статут, 2003. 1055 с.
8. Бервенко С. М. Проблеми договірнього права України : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
9. Прилуцький Р. Б. Щодо джерел господарського права України. Юридична наука. 2012. №1. С. 26-36. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_1_4.
10. Кунцевич В. Агентский договор: особенности заключения, исполнения, прекращения. Юридический мир. 2016. №4. URL.: <https://profmedia.by/pub/bnp/art/detail.php?ID=109661>

Малиновський В.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права ЗУНУ,
Ментух Н.Ф.*

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОВНИХ ТОВАРИСТВ

Гідне місце серед різноманітних організаційно-правових форм юридичних осіб займають повні товариства.

Так, повні товариства є однією з найдавніших форм організації спільного підприємництва. Правове становище повних товариств в Україні формувалося і змінювалося поступово під впливом історичних, геополітичних та інших чинників. По мірі становлення в Україні ринкової економіки ми стали свідками корінних змін у вітчизняному законодавстві, оскільки в зв'язку з появою різноманітних форм власності стала дійсно необхідною регламентація організаційно-правових форм здійснення підприємницької діяльності. Однією з найбільш цікавих, на наш погляд, організаційно-правових форм здійснення підприємницької діяльності є повне товариство [1].

Зміни, що відбулися в Україні в останні двадцять років, мали значний вплив на багато аспектів підприємницької діяльності громадян. Безумовно, ці соціально-економічні процеси не можуть залишатися поза рамками правового регулювання як основного інструменту упорядкування сучасних суспільних відносин.

Варто зазначити, що відродження класичної організаційно-правової форми повного товариства на сучасному етапі є не тільки елементом демократичних реформ, які проголосили охорону приватної власності,